



Translasten ja -nuorten perheväkivaltakokemukset

VENLA HAKALA

Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että sukupuolivähemmistöön kuuluvat lapset ja nuoret kokevat muita ikäisiään enemmän vanhempien tekemää perheväkivaltaa. Lasten ja nuorten kokeman perheväkivallan ja sukupuolivähemmistöön kuulumisen välistä yhteyttä ei kuitenkaan ole tarkasteltu tarkemmin ja etenkin kotimainen tutkimustieto aiheesta on vähäistä. Tässä artikkelissa tarkastellaan ristiintaulukoinnin ja logistisen regressioanalyysin keinoin translasten ja -nuorten sukupuolivähemmistöön kuulumisen yhteyttä vanhempien tekemään väkivaltaan. Aineistona käytetään vuoden 2022 kansallisen lapsiuhritutkimuksen aineistoa. Tutkimustulosten mukaan translapset ja -nuoret kokevat muita ikäisiään todennäköisemmin vanhempiensa tekemää henkistä ja fyysistä väkivaltaa. Logistisen regressioanalyysin tulosten mukaan yhteys kuitenkin katoaa, kun kontrolloidaan muita perheväkivaltakokemusten todennäköisyyteen vaikuttavia muuttujia. Poikkeuksena on muunsukupuolisten lasten ja nuorten kokema henkinen väkivalta. Muunsukupuolisuuden ja henkisen väkivallan välinen yhteys säilyi tilastollisesti merkitsevä (OR 1,56, CI 1,11–2,19, $p = 0,011$) muiden tekijöiden vakioimisenkin jälkeen. Tutkimustulokset antavat viitteitä siitä, että lasten ja nuorten sukupuolivähemmistöön kuulumisen ja vanhempien taholta koetun väkivallan välinen yhteys selittyy pääosin muilla väliin tulevilla tekijöillä. Tulosten perusteella translasten ja -nuorten muita nuoria yleisemmät väkivaltakokemukset näyttäsivätkin johtuvan erilaisten yksilöllisten ja perheeseen liittyvien riskitekijöiden kasautumisesta. Translasten ja -nuorten sekä heidän perheidensä hyvinvointiin ja tarpeisiin tulisi kiinnittää erityishuomiota ja varmistaa, että sukupuolivähemmistöön kuuluvat alaikäiset ja heidän perheensä saavat riittävää ja asiantuntevaa tukea sekä apua kohtaamiinsa haasteisiin.

English summary at the end of the article

Avainsanat: translapset – transnuoret – perheväkivalta –
sukupuolivähemmistöt – lapsiuhritutkimus

JOHDANTO

Transihmisten on todettu kokevan cis-sukupuolista valtaväestöä enemmän väkivaltaa (esim. Blondeel ym., 2018; McKay ym., 2019; Stotzer, 2009). Ilmiön on havaittu aikuisväestön lisäksi koskettavan myös lapsia ja nuoria (Grossman ym., 2006; Jokela ym., 2020; Kaltiala & Ellonen, 2022; Sterzing ym., 2017; Stroem ym., 2021). Kansainvälisen tutkimuksen mukaan juuri perheenjäsenen tekemän väkivallan on havaittu muodostavan merkittävän osan transihmisten uhrikokemuksista (McKay ym., 2019).

Suomessa lasten ja nuorten sukupuolivähemmistöön kuulumisen ja perheväkivaltakokemusten yhteyttä ei juurikaan ole tutkittu. Tar kastellessaan suomalaisten lasten ja nuorten seksuaalisen häirinnän ja seksuaaliväkivallan kokemuksia Kaltiala ja Ellonen (2022) havaitsivat myös näiden kokemusten olevan huomattavasti yleisempiä translasten ja -nuorten kohdalla verrattuna cis-sukupuolisiin lapsiin ja nuoriin. Yhteys seksuaalisen häirinnän tai -väkivallan ja sukupuoli-identiteetin välillä kuitenkin lieveni ja paikoitellen hävisi kokonaan, kun tutkimuksessa huomioitiin muita ilmiöön mahdollisesti yhteydessä olevia tekijöitä, kuten mielenterveyden haasteita, käyttäytymismalleja sekä perheoloihin liittyviä tekijöitä. Tulos antaa viitteitä siitä, että yhteys väkivaltakokemusten ja sukupuoli-identiteetin välillä on todennäköisesti monimutkaisempi kuin se, että sukupuoli-identiteetti itsessään selittäisi kohonnutta väkivallan riskiä. Tutkimusten mukaan sukupuolivähemmistöön kuuluville lapsille ja nuorille kasaantuu myös muita sosiaalisia ongelmia enemmän kuin muille lapsille ja nuorille. Sosiaalisten ongelmien kasaantumista on pyritty selittämään esimerkiksi vähemmistöstressin käsitteen avulla (Hendricks & Testa, 2012; Meyer, 2003).

Tässä artikkelissa kysytään, onko lasten ja nuorten sukupuolivähemmistöön kuulumisen yhteydessä perheväkivallan kokemiseen ja jos on, katoaako tai heikentyykö mahdollinen yhteys huomioitaessa yksilön muita ominaisuuksia ja olosuhteita. Artikkelissa käytetään sukupuoli-identiteetin käsitettä kuvaamaan lapsen itsensä määrittelemää sukupuolikokemusta. Henkilöihin, joiden sukupuoli-identiteetti on binäärinen, mutta eroaa syntymässä määritellystä sukupuolesta, viitataan termillä *binääri transsukupuolinen*. Henkilöihin, jotka eivät identifioitu yksiselitteisesti mieheksi tai naiseksi, viitataan kattokäsitteellä *muunsukupuolinen*. Henkilöihin, joiden sukupuoli-identiteetti on yhteneväinen syntymässä määritellyn sukupuolen kanssa, viitataan termillä *cis-sukupuolinen*. Transsukupuolisuudella ei tässä artikkelissa siis viitata lääketieteelliseen määritelmään tai diagnoosiin. Transihmisten voidaan sanoa kuuluvan sukupuolivähemmistöihin ja cis-sukupuolisten sukupuolienemmistöön. (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus, 2022; Terveyden ja hyvinvoinnin laitos, 2022.)

Aiemmat tutkimukset translasten ja -nuorten perheväkivaltakokemuksista ovat pystyneet huomioimaan lapsiin ja nuoriin liittyviä muita tekijöitä vain rajallisesti ja aiheen kotimainen tutkimus on lähes olematonta. Artikkelissa vastataan tähän puutteeseen. Aikaisemmissa tutkimuksissa sukupuolivähemmistöryhmät myös yleensä niputetaan yhteen tutkien sukupuolivähemmistöihin kuuluvien henkilöiden kokemuksia suhteessa enemmistöön (esim. Blondeel ym., 2018; Eisenberg ym., 2017; Jokela ym. 2020). Syynä yhdistämiselle lienee tutkimusaiheen uutuuden lisäksi myös havaintojen harvinaisuus aineistoissa. Erilaisten vähemmistöryhmien niputtaminen yhteen voi kuitenkin piilottaa ryhmille erityisiä kokemuksia ja toisaalta ruok-

kia käsitystä homogeenisesta ryhmästä, joiden kohtaamat haasteet ovat yhtenäisiä. Tästä syystä on tärkeää tarkastella myös pienempien vähemmistöryhmien eroja suhteessa valtaväestöön. (Reisner & Hughto, 2019.) Tässä tutkimuksessa vastataan myös tähän tarpeeseen.

Tutkimus perustuu vuoden 2022 Lapsiuhritutkimuksen aineistoon. Aineisto kerättiin kansallisesti edustavalla otoksella kuudes- ja yhdeksäsluokkalaista sähköisellä kyselylomakkeella keväällä 2022 suomalaisissa peruskouluissa. Tutkimuksessa sukupuoli-identiteettiä kartoitettiin kaksiosaisella kysymyksellä, jonka avulla aineistosta voidaan erottaa sukupuolivähemmistöön kuuluvia vastaajia. Tämä mahdollistaa aiheen tarkastelun kansallisesti kattavalla lapsiuhritutkimusaineistolla ensimmäistä kertaa Suomessa.

TRANSLASTEN JA -NUORTEN HYVINVOINTI JA VÄKIVALTAKOKEMUKSET

Trans-etuliitteellä (esim. transihminen, translapsi, transnuori) viitataan sukupuolivähemmistöön kuuluviin henkilöihin, joiden sukupuoli-identiteetti ei ole yksiselitteisen yhteneväinen syntymässä määritellyn sukupuolen kanssa. Transihmisen sukupuoli-identiteetti voi olla syntymässä määriteltyyn sukupuoleen nähden ”vastakkainen” tai binäärisen mies-nais-jaottelun ulkopuolinen. (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus, 2022; Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, 2022.) Jokaisella ihmisellä on oikeus määritellä tai olla määrittelemättä oma sukupuoli-identiteettinsä haluamallaan tavalla ja toisaalta identiteettiä kuvaava kieli ja sanasto ovat jatkuvassa muutoksessa (Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus, 2022). Näistä syistä joutuessa on mahdotonta muodostaa yksiselitteisiä

rajauksia, jotka kuvastaisivat täydellisesti erilaisten sukupuolikokemusten kirjoa.

McKayn ym. (2019) systemaattinen kirjallisuuskatsaus sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjen väkivaltakokemuksista osoittaa, että transihmiset kokevat lapsuudessa ja nuoruudessa cis-sukupuolisia enemmän väkivaltaa kotona ja kodin ulkopuolella. Stotzerin (2009) yhdysvaltalaisutkimukseen keskittyvän katsauksen mukaan transihmiset kokevat cis-sukupuolisia enemmän väkivaltaa nuoresta iästä asti ja he kokevat todennäköisemmin useita eri väkivallan muotoja. Myös kotona koettu väkivalta on tässä ryhmässä yleistä. Sterzingin ym. (2017) tutkimuksessa puolestaan havaittiin transnuorten kokevan perheväkivaltaa sekä uhrikokemusten kasaantumista cis-sukupuolisia ikätovereitaan useammin.

Vaikka aihetta on tutkittu Suomessa vielä vähän, vuoden 2019 kouluterveyskyselyn tulokset näyttäytyvät samansuuntaisina kansainvälisen tutkimuksen kanssa. Kyselyn tulosten mukaan fyysisen uhan sekä seksuaalisen häirinnän ja seksuaaliväkivallan kokemukset ovat translasten ja -nuorten keskuudessa yleisempiä kuin muilla samanikäisillä. Myös perheessä tapahtuvien väkivaltakokemusten havaittiin olevan translapsilla ja -nuorilla muita yleisempiä; huoltajien toimesta henkistä väkivaltaa trans-oppilaista oli kokenut 43 prosenttia (vrt. muut 27 %) ja fyysistä väkivaltaa 21 prosenttia (vrt. muut 11 %). (Jokela ym., 2020.)

Translasten ja -nuorten uhrikokemuksilla on vakavia ja pitkäaikaisia vaikutuksia hyvinvointiin ja elämäntapaan (McKay ym., 2019). Sen lisäksi, että translapset ja -nuoret kokevat muita ikäisiään enemmän väkivaltaa, he kokevat mielenterveytensä muita ikäisiään heikommaksi. Erityisesti ahdistuneisuuden ja masentuneisuuden tuntemukset

ovat yleisiä. (Jokela ym., 2020.) Translapset ja -nuoret yrittävät muita ikäisiään todennäköisemmin itsemurhaa ja he ovat todennäköisemmin itsetuhoisia (Kaniuka & Bowling, 2021). Grossmanin ja D'Augellin (2007) tutkimuksessa havaittiin, että vanhempien taholta henkistä tai fyysistä väkivaltaa kokeneet transnuoret yrittivät itsemurhaa vielä muita transnuoria todennäköisemmin. Myös translasten ja -nuorten yleinen terveys ja koulumenestys ovat muita ikätovereita todennäköisemmin huonoja. Selityksenä tälle uskotaan olevan sosiaalisen stigman kokemukset sekä sukupuoli-identiteettiin perustuva syrjintä. (Johns ym., 2018)

Sukupuolivähemmistöön kuulumisen lisäksi edellä mainittuihin terveydellisiin ja sosiaalsiin ongelmiin vaikuttavat kuitenkin myös monet muut tekijät, jotka voivat toimia paitsi altistavina (Stith ym., 2009) myös suojaavina tekijöinä. Puhuttaessa väkivaltakokemuksiin vaikuttamisesta, suojaavien tekijöiden vahvistamista voidaan pitää yhtä tärkeänä kuin altistavien tekijöiden poistamista. Suojaavat tekijät voidaan jakaa sosioekologisen mallin mukaiseen neljään tasoon: yksilötason tekijöihin, ihmissuhdetason tekijöihin, yhteisötason tekijöihin sekä yhteiskunnallisen tason tekijöihin. (Johns ym., 2018.)

Johnsin ja kumppaneiden (2018) systemaattisen kirjallisuuskatsauksen mukaan yksilötasolla translapsia ja -nuoria suojaavat terveydellisiltä ja sosiaalisilta ongelmilta positiiviset näkemykset ja uskomukset itsestä sekä näkemys omasta kyvykkyydestä ja aktiivisesta toimijuudesta. Ihmissuhdetasolla suojaavia tekijöitä ovat hyvät suhteet omaan perheeseen, luotettaviin aikuisiin ja ikätovereihin, hyvä sosiaalinen tuki sekä turvalliseksi koettu suhde seurustelu- tai seksikumppaneihin. Yhteisötasolla suojaavia vaikutuksia on koulun kiusaamisen vastaisilla ja vähemmis-

töjä huomioivilla käytänteillä. Lisäksi positiivisia vaikutuksia on havaittu olevan myös järjestötoiminnalla sekä sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöyhteisön näkyvyydellä.

Osan translasten ja -nuorten terveyttä, hyvinvointia ja koulumenestystä suojaavista tekijöistä on myös havaittu suojaavan yleisesti lapsia ja nuoria vanhempien taholta koetulta väkivallalta (Austin ym., 2020; Johns ym., 2018). Tutkimusten mukaan translasten ja -nuorten suojaavat tekijät ovat kuitenkin puutteellisempia kuin cis-sukupuolisilla lapsilla ja nuorilla (Eisenberg ym., 2017; Ross-Reed ym., 2019; ks. Eisenberg & Resnick, 2006). Perheväkivaltatutkimuksessa esimerkiksi lasten ja nuorten luottamuksen sekä hyvän suhteen vanhempiin on havaittu toimivan perheväkivallalta suojaavina tekijöinä (Austin ym., 2020). Kuitenkin Stroemin ja kumppaneiden (2021) yhdysvaltalaisutkimuksessa transnuorten havaittiin raportoivan matalampaa luottamusta ja huonompia kommunikaatioyhteyksiä vanhempiinsa kuin cis-sukupuolisten ikätoveriensa. Samansuuntaisia tuloksia on saatu myös suomalaisessa koulu-terveyskyselyssä (Jokela ym., 2020).

Olsonin ja kumppaneiden (2016) tutkimuksessa havaittiin, että ne translapset ja -nuoret, jotka elivät koetun sukupuolensa mukaan ja joiden vanhemmat tukivat tätä sukupuolen ilmaisua, eivät kokeneet muita ikäisiään enempää masennusoireita eikä heidän ahdistuneisuutensa ollut huolestuttavalla tasolla. Toisessa tutkimuksessa perheen ja koulun tarjoaman tuen huomattiin suojelevan translapsia ja -nuoria väkivallalta. Ongelmallista kuitenkin on, etteivät translapset ja -nuoret saa välttämättä yhtä vahvaa tukea ympäristöltään kuin cis-sukupuoliset ikätoverinsa. (Ross-Reed ym., 2019.) Tulokset antavat viitteitä siitä, että sukupuolivähemmistöön kuuluminen ei välttämättä itsessään johda lapsen tai nuoren heikkoon terveydentilaan vaan lapsen

tai nuoren hyvinvointiin näyttäisikin vaikuttavan se, millä tavoin ympäröivä yhteisö ja yhteiskunta lapsen tai nuoren identiteettiin suhtautuu. (Olson ym., 2016.)

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöille kaasaantuvia sosiaalisia ongelmia on pyritty selittämään vähemmistöstressin käsitteen avulla (Hendricks & Testa, 2012; Meyer, 2003). Teorian mukaan vähemmistöt altistuvat vähemmistöstatuksensa vuoksi sisäisille ja ulkoisille stressitekijöille, joilla voi olla negatiivisia vaikutuksia henkiseen ja fyysiseen terveyteen. Ulkoisiin stressitekijöihin lukeutuvat yhteiskunnan ja yhteisöjen syrjivät käytännöt kuten rakenteellinen syrjintä tai vähemmistöihin kohdistuva väkivalta. Sisäisiä stressitekijöitä puolestaan ovat esimerkiksi sisäistetty homo- tai transfobia, oman identiteetin salassapito tai muiden ihmisten reaktioiden jatkuva monitorointi ja pelkääminen. (Meyer, 2003). Myös sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien lasten ja nuorten vanhemmat voivat kokea vähemmistöstressiä (Abreu ym., 2019; Hidalgo & Chen, 2019; Sansfaçon ym., 2022).

MENETELMÄT

Aineisto

Tässä artikkelissa tarkastellaan, onko lasten ja nuorten sukupuolivähemmistöön kuulumisen yhteydessä vanhempien tekemän väkivallan kokemiseen. Tutkimuksen aineistona käytetään vuoden 2022 kansallisen lapsiuhritutkimuksen aineistoa. Kyselytutkimus kartoitti lasten ja nuorten väkivalta- ja muita uhrikokemuksia elämän eri osa-alueilta, kuten kotoa, koulusta ja vapaa-ajalta. Aineisto kerättiin toukokuussa 2022 nimettömällä, sähköisellä kyselylomakkeella Manner-Suomen ja Ahvenanmaan peruskoulujen kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisilta. Kyselyyn vastasi

6825 lasta ja nuorta, joista analyysivaiheeseen päätyi 6603 vastaajaa. Kuudesluokkalaisia vastaajista oli 53,6 prosenttia (n = 3536) ja yhdeksäsluokkalaisia 45,0 prosenttia (n = 2974). Lisäksi 1,4 prosentin (n = 92) luokka-astetieto puuttuu. Vastaajien iän mediaani oli 13,00 vuotta (IR 3). Lopullinen aineisto edustaa varsin hyvin kaikkia kuudes- ja yhdeksäsluokkalaisia. Kyselyyn vastasi 40 prosenttia alkuperäisestä otoksesta. Valtaosa vastaajakadosta oli koulutason katoa, joka ei aiheuta vastaajien valikoitumista siten, mitä yksilötason kato aiheuttaisi. Lisäksi katoa pystyttiin korjaamaan painokertoimilla. Tutkimushanke on saanut Tampereen alueen ihmistieteiden eettisen neuvottelukunnan puoltavan lausunnon (24/2022). (Mielityinen ym., 2023.)

Epäluotettavien vastaajien ja virheellisten vastausten eliminointi

Aiemmissa tutkimuksissa on havaittu, että itseraportoitavissa kyselytutkimuksissa osa lapsista ja nuorista raportoi virheellisesti kuulumisestaan vähemmistöryhmiin (Cimpian ym., 2018; Cimpian & Timmer, 2019; Kaltiala-Heino & Lindberg, 2019; Robinson-Cimpian, 2014). Virheellisiä tietoja antavat vastaajat raportoivat todennäköisemmin myös äärimmäisiä kokemuksia ja käyttäytymismalleja, kuin muut vastaajat. Erityisesti vähemmistöryhmien kokemuksia tarkastellessa tällaisten virheellisten ”hupivastauksien” tunnistamisen merkitys korostuu, sillä tarkasteltavan vastaajajoukon pienentyessä hupivastauksien osuuden kasvu saattaa vaikuttaa tuloksiin merkittäväällä tavalla. Hupivastauksia voidaan kuitenkin pyrkiä seulomaan vastauksien joukosta erilaisten menetelmien avulla. (Kaltiala-Heino & Lindberg, 2019; Robinson-Cimpian, 2014.)

Myös tässä tutkimuksessa virheellisiä vastauksia pyrittiin jäljittämään mahdollisesti hupivastauksiin houkuttelevien muuttujien tunnistamisella sekä etsimällä vastauksia, joissa yhdistyy useita harvinaisia vastausvaihtoehtoja. Tarkasteluun valittiin muuttujia, joiden katsottiin houkuttelevan mahdollisiin valheellisiin tai liioitteleviin vastauksiin ja jotka korreloivat merkittävästi sukupuoli-vähemmistöön kuulumisen kanssa ilman, että tälle yhteydelle on aiemmissa tutkimuksissa havaittu syy. Hupivastauksiksi tulkittujen vastausten poistamisella ei kuitenkaan ollut merkittävää vaikutusta analyysien tuloksiin sukupuoli-vähemmistöjen perheväkivalta-koemuksia tarkasteltaessa. Syynä tälle lienee perheväkivalta-kysymysten sijoittuminen kyselyn loppupuolelle. Valtaosa hupivastailijoiksi epäillyistä vastasi vain kyselyn alkuosan kysymyksiin ja päätyi myöhemmissä osioissa jättämään vastaamatta kysymyksiin. Tästä syystä äärimmäiset ja todennäköisesti epärehelliset vastaukset eivät näyttäisi juurikaan vääristävän tämän tutkimuksen analyysseja, eikä kokeiltujen mallien pohjalta tunnistettujen vastaajien poistamista nähty tarpeellisenä. Kaikkein ilmeisimpien hupivastauksien eliminoimiseksi aineistosta poistettiin kuitenkin ne vastaajat, jotka olivat raportoineet heillä olevan kaikki lomakkeessa kysytyt vammat, sairaudet ja erityistarpeet (*näkövamma, kuulovamma, fyysinen vamma, pyörätuolin tai muun liikkumisen apuvälineen käyttö, hengityselinsairaus, sisäelinsairaus, oppimisen ja/tai muistin vaikeudet, tarkkaavaisuus ja ylivilkkaushäiriö, muu vamma, sairaus tai erityistarve*). Aineistosta poistettuja vastaajia oli yhteensä kuusi kappaletta, joista kaksi oli luokiteltu cis-sukupuolisiksi ja neljä muunsukupuolisiksi.

Muuttujat

Sukupuolivähemmistöön kuuluminen

Vastaajien sukupuoli-vähemmistöön kuulumisen määriteltiin kahden kysymyksen perusteella. Sukupuolivähemmistöön kuulumisen määrittäminen kysymällä erikseen juridista ja koettua sukupuolta on todettu luotettavaksi tavaksi erotella aineistosta sukupuoli-vähemmistöön kuuluvia vastaajia (Eisenberg ym., 2017; Reisner ym., 2014). Vastaajilta kysyttiin ensin heidän juridista sukupuoltaan: *”Mikä on juridinen sukupuolesi (sukupuoli, joksi sinut on syntyessäsi määritetty tai joka on merkitty esimerkiksi passiisi)?”*. Kyselyyn vastanneista 49,9 prosenttia (n = 3408) oli juridiselta sukupuoleltaan tyttöjä ja 47,3 prosenttia (n = 3227) poikia. 2,8 prosenttia (n = 191) vastaajista ei raportoanut juridista sukupuoltaan.

Seuraavaksi vastaajilta kysyttiin *”Miten itse määrittelet sukupuolesi?”*. Vastausvaihtoehtoina olivat ”tyttö”, ”poika”, ”molemmat”, ”ei kumpikaan” sekä ”kokemukseni vaihtelee”. Vastaajista 46,1 prosenttia (n = 3142) määritteli itsensä tytöksi, 47,6 prosenttia (n = 3248) pojaksi, 0,7 prosenttia (n = 46) molemmiksi, 1,4 prosenttia (n = 99) ei kummaksiakaan ja 2,4 prosenttia (n = 164) kertoi kokemuksensa vaihtelevan.

Cis-sukupuolisiksi vastaajiksi tässä tutkimuksessa luokiteltiin ne vastaajat, joiden ilmoittama juridinen ja koettu sukupuoli eivät ole ristiriidassa keskenään. Binääreiksi transvastaajiksi puolestaan luokiteltiin ne, jotka ovat ilmoittaneet juridiseksi sukupuolekseen poika ja koetuksi sukupuolekseen tyttö (n = 15) tai juridiseksi sukupuolekseen tyttö ja koetuksi sukupuoleksi poika (n = 48). Muunsukupuolisiksi luokiteltiin ne vastaajat, jotka eivät kokeneet olevansa tyttöjä tai poikia, kokivat olevansa molempia sukupuoliä tai kertoivat sukupuolikokemuksensa vaihtelevan.

Tämän jaottelun mukaan muodostettiin sukupuolivähemmistömuuttuja, jossa cis-sukupuoliset saivat arvon 0, binäärit transsukupuoliset arvon 1 ja muunsukupuoliset arvon 2.

On mahdollista, että osa tutkimuksen rajaukseen sopivista, sukupuolivähemmistöön kuuluvista vastaajista on kokenut kysymyksen juridisesta sukupuolesta epämiellyttävänä, eikä ole siksi vastannut kysymykseen. Tähän viittaa myös se, että 21,0 prosenttia juridisen sukupuolen vastaamatta jättäneistä kertoo määrittelevänsä oman sukupuolensa joksikin muuksi kuin tytöksi tai pojaksi. On kuitenkin mahdotonta päätellä, moniko vastaamatta jättäneistä tytöksi tai pojaksi itsensä määrittelistä vastaajista kuuluu sukupuolivähemmistöön ja siksi analyysiin ei ole otettu mukaan vastaajia, jotka 1) eivät ole raportoineet juridista eivätkä koettua sukupuoltaan, 2) eivät ole raportoineet itse määrittelemäänsä sukupuolta, tai 3) eivät ole raportoineet juridista sukupuoltaan, mutta ovat vastanneet koetuksi sukupuolekseen tyttö tai poika. Näillä perusteilla analyysistä jätettiin pois 216 vastaajaa (3,2 %).

Perheväkivalta

Vanhempien vastaajiin viimeisen 12 kuukauden aikana kohdistamaa väkivaltaa mitattiin kyselyssä 14 kysymyksellä. Kysymykset sisälsivät erilaisia henkisen ja fyysisen väkivallan tekoja. Kaikki 14 kysymystä kysyttiin vastaajilta erikseen koskien isän ja äidin kanssa koettuja riitatilanteita. Kysymykset kuuluivat seuraavasti:

Onko äitisi/isäsi riidellessänne 12 viime kuukauden aikana...

1. Murjottanut tai kieltäytynyt puhumasta asiasta
2. Haukkunut, nälvinyt, kiroillut tai loukannut muuten, ei kuitenkaan koskenut fyysisesti
3. Heittänyt, lyönyt tai potkaissut suutuksissaan jotakin esinettä (esim. paiskonut ovia)
4. Uhannut väkivallalla
5. Tyrkännyt, töninyt tai ravistellut sinua vihaisesti
6. Tukistanut sinua
7. Läimäyttänyt sinua
8. Lyönyt sinua nyrkillä
9. Lyönyt sinua jollakin esineellä
10. Potkaissut tai potkinut sinua
11. Antanut sinulle piiskaa
12. Uhannut veitsellä tai ampuma-aseella
13. Käyttänyt veistä tai ampuma-asetta
14. Tehnyt jotain muuta väkivaltaista

Vastausvaihtoehdot olivat kyllä tai ei. Vanhempien taholta koetun henkisen väkivallan muuttuja muodostettiin luomalla uusi muuttuja isiä ja äitejä koskevista kysymyksistä 1–4. Fyysistä väkivaltaa mittaava muuttuja muodostettiin kysymyksistä 5–13. Mikäli vastaaja oli vastannut ”Kyllä” edes yhteen uuden muuttujan osakysymykseen, tulkittiin hänellä olevan kokemuksia kyseisestä väkivaltatyypistä. Mikäli vastaaja ei ollut vastan-

nut mihinkään uuden muuttujan osakysymykseen, merkittiin vastaus puuttuvaksi tiedoksi. Sukupuolivähemmistöön kuulumisessa ei ollut merkitseviä eroja kysymyksiin vastanneiden ja puuttuvien vastausten välillä.

Kovariaattimuuttujat

Sukupuolivähemmistöön kuulumisen ja perheväkivaltakokemusten lisäksi analyysissä käytettiin erilaisia kovariaattimuuttujia. Muuttujiksi valikoitiin sellaiset aineistosta saatavissa olevat muuttujat, jolla on aiemmissa tutkimuksissa nähty olevan mahdollinen yhteys kotona koettuun väkivaltaan. Käytettyjä taustatietomuuttujia olivat juridinen sukupuoli (poika/tyttö), luokka-aste (6. lk./9. lk.), perherakenne (ydinperhe/muu), isän koulutus (vain peruskoulu/vähintään toinen aste), äidin koulutus (vain peruskoulu/vähintään toinen aste), vanhempien työttömyys (ei työttömyyttä/ainakin toinen vanhemmista työttömänä), vastaajan näkemys perheen taloudellisesta tilanteesta (vähän tai ei lainkaan talousvaikeuksia/paljon talousvaikeuksia), vastaajan maahanmuuttotausta (syntynyt Suomessa/syntynyt muualla), vanhempien maahanmuuttotausta (molemmat syntyneet Suomessa/ainakin toinen syntynyt muualla), vastaajan sijoitustausta (ei sijoitustaustaa/asunut joskus sijaisperheessä tai lastensuojelulaitoksessa).

Taustamuuttujien lisäksi kovariaattimuuttujina käytettiin myös terveydentilaa kuvaavia muuttujia, jotka mittaavat erityisen tuen tarvetta (ei erityisen tuen tarvetta/jokin vamma, sairaus tai muu tuen tarve), koettua terveydentilaa (melko hyvä tai parempi/huono) sekä vahvuudet ja vaikeudet -mittarin (engl. *Strengths and Difficulties Questionnaire*; jatkossa SDQ) tunneoireosion tuloksia (normaaliarvo/raja-

arvo/poikkeava arvo). SDQ-mittarissa vastaajia pyydetään arvioimaan heidän hyvinvointiaan koskevia väittämiä sen perusteella, miten asiat ovat olleet viimeisen 6 kuukauden aikana. Tunneoireosio muodostuu viidestä väitteestä; ”Kärsin usein päänsärystä, vatsakivusta tai pahoinvoinnista”, ”Murehdin monia asioita”, ”Olen usein onneton, mieli maassa tai itkuinen”, ”Jännitän uusia tilanteita. Kadotan helposti itseluottamukseni” sekä ”Kärsin monista peloista, olen helposti pelästynyt”. Kunkin väitteen vastausvaihtoehdot olivat ”pätee varmasti” (2pst.), ”pätee jonkin verran” (1pst.) sekä ”ei päde” (0pst.). Normaaliarvoksi luokiteltiin pisteet 0–5, raja-arvoksi 6 pistettä ja poikkeaviksi arvoiksi pisteet 7–10. (SDQ-info, 2022.) Väitteistä muodostettiin analyysiä varten summuuttuja (Cronbachin alfa = 0,714). SDQ-mittarin tunneoireosion on todettu luotettavasti seulovan masennus- ja ahdistuneisuusoireista kärsiviä lapsia ja nuoria sekä ennakoivan tulevia masennus- ja ahdistuneisuusdiagnooseja (Goodman, 2001).

Vastaajien vapaa-ajanviettoa ja riskikäyttämistä mitattiin useilla muuttujilla. Tällaisia muuttujia olivat vastaajan näkemys siitä, onko hänellä ainakin yksi läheinen ystävä (kyllä/ei), käyttääkö vastaaja alkoholia viikoittain (ei/kyllä), viettääkö vastaaja vapaa-aikaansa julkisissa tiloissa klo 22 jälkeen (harvoin tai ei koskaan/melko usein tai usein), ovatko kaverit, joiden kanssa vastaaja viettää vapaa-aikaa yleensä tätä vanhempia nuoria tai aikuisia (ei/kyllä) sekä käyttääkö vastaaja päivittäin tupakkaa, sähkötupakkaa tai nuuskaa (ei/kyllä).

Taulukko 1 Muuttujien jakaumat ja prosenttiosuudet aineistossa.

Taustamuuttujat	n (%)	Taustamuuttujat	n (%)	Taustamuuttujat	n (%)
Sukupuolivähemmistöön kuuluminen		Syntymämaa		Tupakkaa/nuuskaa päivittäin	
Cis	6232 (94,4 %)	Suomi	6226 (94,3 %)	Ei	6053 (91,7 %)
Binääri trans	63 (0,9 %)	Muu	282 (4,3 %)	Kyllä	238 (3,6 %)
Muu	308 (4,7 %)	Vanhempien syntymämaa		Vähintään yksi ystävä	
Juridinen sukupuoli		Molemmat syntyneet Suomessa	5625 (85,2 %)	Kyllä	5701 (86,3 %)
Poika	3195 (48,4 %)	Ainakin toinen ulkomailla	770 (11,7 %)	Ei	556 (8,4 %)
Tyttö	3367 (51,0 %)	Sijoitustausta		Julkisilla paikoilla klo 22 jälkeen	
Luokka-aste		Ei	6340 (96,0 %)	Harvoin	5187 (78,6 %)
6. lk.	3536 (53,6 %)	Kyllä	158 (2,4 %)	Usein	586 (8,9 %)
9. lk.	2974 (45,0 %)	Erityisen tuen tarve		Kaverit itseä vanhempia	
Perherakenne		Ei	4928 (74,6 %)	Ei	5801 (87,9 %)
Ydinperhe	4576 (69,3 %)	Kyllä	1675 (25,4 %)	Kyllä	586 (8,9 %)
Muu	1978 (30,0 %)	Koettu terveydentila		Voi keskustella vanhempien kanssa omista asioistaan	
Isän koulutustausta		Hyvä	6194 (93,8 %)	Kyllä	6114 (92,6 %)
Peruskoulu	203 (3,1 %)	Huono	236 (3,6 %)	Ei	386 (5,8 %)
Ylempi	4091 (62,0 %)	SDQ tunneoireet		Perheessä keskustellaan seksuaalisuuteen liittyvistä asioista avoimesti	
Äidin koulutustausta		Normaali	2943 (44,6 %)	Kyllä	3401 (51,5 %)
Peruskoulu	104 (1,6 %)	Raja-arvo	552 (8,4 %)	Ei	2755 (41,7 %)
Ylempi	4393 (66,5 %)	Poikkeava	2479 (37,5 %)	Huoltaja tietää, kenen kanssa vastaaja viettää aikaa	
Vanhempien työttömyys		Käyttää alkoholia viikoittain		Yleensä	6352 (96,2 %)
Ei työttömyyttä	5019 (76,0 %)	Ei	6253 (94,7 %)	Harvoin	97 (1,5 %)
Ainakin toinen työtön	910 (13,8 %)	Kyllä	95 (1,4 %)	Nähty vanhemman päihtyneenä useita kertoja viikossa	
Perheen taloudellinen tilanne		Kokeillut huumeita		Ei	3407 (51,6 %)
Ei juurikaan talousvaikeuksia	6076 (92,0 %)	Ei	6263 (94,9 %)	Kyllä	65 (1,0 %)
Paljon talousvaikeuksia	82 (1,2 %)	Kyllä	187 (2,8 %)		

Prosenttiosuuksien yhteenlaskettu summa on vähemmän kuin 100 % koska aineistossa on puuttuvia tietoja.

Analyysissä käytettiin myös seuraavanlaisia, vastaajan perheoloja kuvailevia mittareita: kykeneekö vastaaja keskustelemaan huoltajensa kanssa itseään koskevista asioista (ainakin joskus/ei koskaan), puhutaanko vastaajan perheessä avoimesti seksuaalisuuteen liittyvistä asioista (ainakin joskus/ei koskaan), tietävätkö huoltajat, kenen kanssa vastaaja viettää vapaa-aikaansa (aina tai joskus/harvoin tai eivät koskaan) sekä kuinka usein vastaaja on nähnyt vanhempansa selvästi humalassa viimeisen 12 kk aikana (kerran viikossa tai harvemmin/useita kertoja viikossa).

Analyysimenetelmät

Sukupuolivähemmistöön kuulumisen ja vanhempien taholta koetun väkivallan yhteyttä tutkittiin ensin ristiintaulukoinnin ja Pearsonin χ^2 -testin avulla. χ^2 -testillä testataan muuttujien välistä riippumattomuutta vertaamalla havaittuja ja odotettuja frekvenssejä. Testin odotettuja frekvenssejä koskevien oletusten täyttymistä tarkasteltiin analyysien yhteydessä (Valli, 2015, s. 61–64.) Tämän jälkeen yhteyttä tarkasteltiin vakioimalla taustamuuttujia logistisen regressioanalyysin avulla. Logistinen regressioanalyysi pyrkii ennustamaan todennäköisyyksiä, jotka raportoidaan vetosuhdelukuna (engl. *odds ratio*; jatkossa OR) sekä tilastollisena merkitsevyytenä (*p*).

(Kaakinen & Ellonen, 2023a.) Vetosuhde kuvaa, miten väkivaltakokemusten veto muuttuu, kun selittävien muuttujien arvot vaihtelevat. Tilastollisen merkitsevyyden rajana pidetään arvoa $p < 0,05$. Lisäksi raportoidaan 95 % luottamusväli (CI) joka kertoo, millä välillä vetosuhteen voidaan 95 prosentin todennäköisyydellä sijaitsevan perusjoukossa. (Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto, 2023.) Aineistossa ei havaittu merkittävää multikollineaarisuutta kovariaattimuuttujien välillä. Myös muut logistisen regressioanalyysin oletukset täyttyvät. (Kaakinen & Ellonen, 2023b.)

Logistiset regressiomallit tehtiin erikseen henkisen ja fyysisen väkivallan kokemuksille. Henkisen ja fyysisen väkivallan muuttujat määriteltiin vuorollaan riippuviksi muuttujiksi ja sukupuolivähemmistömuuttuja ja käytetyt kovariaatit (ks. taulukko 1) riippumattomiksi muuttujiksi. Analyysi aloitettiin mallilla, jossa ainoa perheväkivaltakokemuksia selittävä tekijä oli sukupuoli-identiteettiä kuvaava muuttuja. Toisessa vaiheessa analyysiin lisättiin kovariaattimuuttujat, joiden avulla muodostettiin toinen malli.

TULOKSET

Kuvailevien tulosten mukaan molemmat tarkastellut väkivallan muodot ovat yleisempiä

Taulukko 2. Vanhempien taholta koettu väkivalta viimeisen 12kk ajalta, ristiintaulukointi sukupuolikokemuksen mukaan.

Vanhempien taholta koettu väkivalta viimeisen 12kk ajalta				
	Cis	Binääri trans	Muunsukupuolinen	χ^2, p
Henkinen väkivalta	27,5 % (n = 1042)	43,2 % (n = 19)	50,3 % (n = 99)	$\chi^2 = 51,707$ $p < 0,001$
Fyysinen väkivalta	4,7 % (n = 181)	13,6 % (n = 6)	9,0 % (n = 18)	$\chi^2 = 14,464$ $p < 0,001$

Henkinen väkivalta: 0 solussa (0,0 %) odotettu frekvenssi on pienempi kuin viisi. Pienin odotettu frekvenssi 12,67.

Fyysinen väkivalta: Yhdessä solussa (16,7 %) odotettu frekvenssi on pienempi kuin viisi. Pienin odotettu frekvenssi on 2,19. χ^2 -testin oletukset täyttyvät (Valli, 2015, s. 61–64).

Taulukko 3. Logistisen regressioanalyysin tulokset.

	Malli 1			Malli 2		
	OR	95 % CI	<i>p</i>	OR	95 % CI	<i>p</i>
Henkinen väkivalta						
Cis	1			1		
B. trans	1,96	1,07–3,57	0,03	1,2	0,60–2,29	0,65
Muunsukup.	2,66	1,99–3,54	<,001	1,6	1,11–2,19	0,01
Fyysinen väkivalta						
Cis	1			1		
B. trans	3,34	1,41–7,93	0,01	2,4	0,92–6,11	0,08
Muunsukup.	2,01	1,21–3,34	0,01	1	0,52–1,73	0,86

Malli 1: Sukupuolivähemmistöön kuulumisen **Malli 2:** lisätty juridinen sukupuoli, luokka-aste, perherakenne, isän koulutustausta, äidin koulutustausta, vanhempien työllisyystilanne, perheen taloudellinen tilanne, maahanmuuttotausta, vanhempien maahanmuuttotausta, sijoitustausta, erityisen tuen tarve, koettu terveys, SDQ tunneoiremittari, vähintään yksi ystävä, alkoholin käyttö, huumeiden käyttö, vapaa-ajanvietto julkisilla paikoilla klo 22 jälkeen, kavereiden ikä, tupakointi tai nuuskan käyttö, vanhempien kanssa puhuminen, kotona seksiin liittyvistä asioista puhuminen, tietävätkö vanhemmat missä viettää vapaa-aikaa, vanhempien näkeminen päihtyneenä.

sukupuolivähemmistöjen keskuudessa (taulukko 2). Yhteys on tilastollisesti merkitsevä ($p < 0,001$). Henkisen väkivallan kokemukset näyttävät olevan yleisimpiä muunsukupuolisten keskuudessa, kun taas fyysisen väkivallan kokemukset ovat binaareilla transsukupuolisilla muita yleisempiä.

Logistisen regressioanalyysin tulokset osoittavat, etteivät sukupuolivähemmistöjen ja cis-sukupuolisten väliset erot säily aineistossa merkitsevinä, kun yhteyteen mahdollisesti liittyviä muita tekijöitä vakioidaan (taulukko 3). Ainoana poikkeuksena esiin nousee muunsukupuolisuuden yhteys vanhempien taholta koettuun henkiseen väkivaltaan. Mallin mukaan näyttäisi siltä, että muunsukupuoliset lapset ja nuoret kokevat vanhempiensa taholta henkistä väkivaltaa hieman todennäköisemmin kuin cis-sukupuoliset ikätoverinsa ($OR = 1,56, p = 0,011$). Liitetaulukkoissa 1 ja 2 on esitetty kaikkien riippumattomien

muuttujien yhteydet vanhempien taholta koettuun henkiseen (liitetaulukko 1) ja fyysiseen (liitetaulukko 2) väkivaltaan.

POHDINTA

Tutkimuksen tarkoituksena oli selvittää, onko lasten ja nuorten sukupuolivähemmistöön kuulumisen yhteydessä perheväkivallan kokemiseen. Sukupuolivähemmistöön kuulumisen määriteltiin vastaajan oman sukupuoli-identiteettikokemuksen mukaisesti. Kuten aiemmissakin tutkimuksissa on havaittu, myös tämän tutkimuksen mukaan suurempi osa translapsista ja -nuorista raportoi perheväkivaltakokemuksia verrattuna muihin lapsiin ja nuoriin. Näyttää kuitenkin siltä, että yhteys heikentyy tai häviää kokonaan, kun tarkastelussa kontrolloidaan muita vanhempien taholta koettuun väkivaltaan yhteydessä olevia muuttujia. Lapsen tai nuoren sukupuolivähemmistöön kuulumisen ja kotona

koetun väkivallan yhteys näyttäisikin selittyvän muilla lapsen elämään liittyvillä tekijöillä.

Tulos on aiheen tutkimuksen kannalta tärkeä. Ilmiön aiemmassa tutkimuksessa havaittu yhteys sukupuolivähemmistöön kuulumisen ja perheväkivallan välillä voi synnyttää käsityksen siitä, että juuri vähemmistöön kuuluminen on väkivaltakokemusten taustalla vaikuttava tekijä, sillä analyyseissä ei ole huomioitu monia yhteyttä mahdollisesti selittäviä muita tekijöitä. Laajemmin yksilöön liittyviä muita tekijöitä on pystytty huomioimaan tutkittaessa lasten ja nuorten sukupuolivähemmistöön kuulumisen yhteyttä muihin väkivallan muotoihin. Tutkimustulokset esimerkiksi sukupuolivähemmistöjen seksuaalisen häirinnän kokemuksista ovat samansuuntaisia kuin käsillä olevan tutkimuksen, eli selittävä yhteys sukupuoli-identiteetin ja väkivaltakokemusten välillä heikkenee tai katoaa huomioitaessa muita tekijöitä. (Kaltiala & Eltonen, 2022.)

Yhteyden katoaminen tai heikentyminen ei kuitenkaan tee merkityksettömäksi havaintoa siitä, että translapset ja -nuoret raportoivat enemmän väkivaltakokemuksia vanhempiensa taholta kuin muut ikätoverinsa. Havainto translapsille ja -nuorille kasaantuvista perheväkivaltakokemuksista on sekä tilastollisesti että kliinisesti merkitsevä. Yhteyden taustalla näyttää tämän tutkimuksen perusteella olevan pääasiassa se, että translapsilla ja -nuorilla esiintyy korostuneesti muita väkivaltakokemusten riskitekijöitä, kuten hyvinvointiin tai lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen liittyviä ongelmia. Tätä tulkintaa tukevat aikaisemmat tutkimustulokset, joiden mukaan sukupuolivähemmistöihin kuuluville lapsille ja nuorille kasautuu erilaisia sosiaalisia ja terveydellisiä ongelmia (Johns ym., 2018; Jokela ym., 2020; Kaniuka & Bowling, 2021; McKay ym., 2019).

Sukupuolivähemmistöille yleisesti kasautuvia väkivaltakokemuksia on pyritty aiemmissa tutkimuksissa selittämään vähemmistöstressin käsitteen avulla (Hendricks & Testa, 2012; Meyer, 2003). Myös perheväkivaltatutkimuksessa vanhempien lapsiin kohdistaman väkivallan on havaittu olevan yhteydessä vanhempien kokemaan stressiin (Stith ym., 2009). Hidalgon ja Chenin (2019) havaintojen mukaan vähemmistöstressiä esiintyykin myös translasten cis-sukupuolisilla vanhemmilla. Hidalgon ja Chenin tutkimuksessa vanhemmat raportoivat erilaisia ulkoisia ja sisäisiä stressitekijöitä, kuten kokemuksia lapsen sukupuoli-identiteettiin tai -ilmaisuuksiin liittyvästä syrjinnästä ja väkivallasta, negatiivisia odotuksia liittyen lapsen tulevaisuuteen sekä lapsen sukupuoli-identiteetin salaaminen tai sukupuolihistorian paljastumisen pelko. Tutkimus havaitsi näillä stressitekijöillä olevan laajoja vaikutuksia vanhempien psykososiaaliseen hyvinvointiin. Stressitekijät olivat yhteydessä muun muassa eristyneisyyteen, syyllisyyden ja menetyksen tunteisiin, ahdistuneisuuteen, uniongelmiin, lisääntyneeseen päihteiden käyttöön, stressiin ja huoltajan uupumiseen (engl. *caretaker fatigue*).

Vanhempien kokemalla vähemmistöstressillä voi olla negatiivinen vaikutus lapsen ja vanhemman suhteeseen, erityisesti mikäli vanhempi rajoittaa lapsen sukupuolen ilmaisua yhteiskunnan tai lähipiirin reaktioiden pelossa. Vanhempi voi ajatella suojelevansa lasta rajoittamalla tämän sukupuolen ilmaisua, mutta tulla todellisuudessa näin itse vahingoittaneeksi lapsensa hyvinvointia. (Hidalgo & Chen, 2019.) Myös Abreun ja kumppaneiden (2019) systemaattisessa kirjallisuuskatsauksessa osa sukupuolivähemmistöihin kuuluvien lasten vanhemmista raportoimielenterveysoireista prosessoidessaan lap-

sensa identiteettiä ja lapsensa asemaa yhteiskunnassa. Negatiiviset mielenterveysvaikutukset yhdistyivät yhteiskunnallisiin ulkoiisiin tekijöihin, kuten sukupuolinormien ahtauteen ja sukupuolivähemmistöjen syrjintään. (Abreu ym., 2019.)

Perheväkivaltatutkimuksessa vanhempien korkean stressitason on havaittu olevan yhteydessä lapsen tarpeiden laiminlyömiseen. Lapsen ja vanhemman välisen suhteen puolestaan on havaittu olevan yhteydessä sekä laiminlyöntiin että vanhempien lapsiin kohdistamaan fyysiseen väkivaltaan. (Stith ym., 2009.) Translasten vanhempien kokema vähemmistöstressi saattaisi siis stressitekijöiden kasaantuessa vaikuttaa väkivaltariskiin, mikä voisi osaltaan selittää translasten- ja nuorten cis-nuoria yleisempiä perheväkivaltakokemuksia ja toisaalta myös sitä, miksei sukupuolivähemmistöön kuuluminen itsessään kuitenkaan lisää vanhempien taholta koetun väkivallan riskiä. Toisaalta vanhempien kokema stressi ja mahdollinen negatiivinen suhtautuminen lapsen sukupuoli-identiteettiin voivat vaikuttaa negatiivisesti lapsen ja vanhemman väliseen suhteeseen, mikä kasvattaa väkivallan riskiä (em.). Näin ollen ilmiön taustalla ei vaikuttaisi niinkään lapsen tai nuoren transidentiteetti, vaan esimerkiksi vanhempien ja translapsen tai -nuoren välisessä suhteessa heijastuva stressi.

Toinen translapsille ja -nuorille kasautuvia perheväkivaltakokemuksia selittävä tekijä saattaa olla translapsille ja nuorille sekä heidän vanhemmilleen tarjolla olevan tuen puutteellisuus. Aiempi tutkimus antaa viitteitä siitä, että erilaisten sosiaalisten verkostojen tarjoama tuki voi suojata huoltajia stressiltä ja parantaa heidän hyvinvointiaan, mikä puolestaan vähentää lapsiin kohdistuvan väkivallan riskiä. Tutkimustieto antaa viitteitä myös siitä, että hyvien sosiaali-, terveys- ja koulutuspalveluiden saatavuus suojaavat lapsiin

kohdistuvalta perheväkivallalta. (Austin ym., 2020.) Sukupuolivähemmistöihin kuuluvien lasten ja heidän perheidensä voi kuitenkin olla vaikeaa saada tarpeisiinsa sopivaa apua ja tukea (Hidalgo & Chen, 2019). Mikäli perheväkivallalta suojaavat tekijät olisivat trans- ja cis-sukupuolisilla lapsilla ja nuorilla yhtä laadukkaita ja helposti saatavilla olevia, erot trans- ja cis-sukupuolisten lasten ja nuorten välillä saattaisivat kaventua.

Tutkiessaan itsetuhoisuutta seksuaalivähemmistöjen keskuudessa Eisenberg ja Resnick (2006) havaitsivat, että seksuaalinen suuntaus selittää todellisuudessa vain pienen osan itsetuhoisuusalttiudesta, vaikka itsetuhoisen käytös ja ajattelu ovat seksuaalivähemmistöjen keskuudessa muita yleisempiä. Eisenbergin ja Resnickin mukaan itsetuhoisuuden määrä näiden ryhmien kesken tasoittuisi, mikäli itsetuhoisuudelta suojaavia tekijöitä vahvistettaisiin seksuaalivähemmistöjen keskuudessa. On siis mahdollista, että vahvistamalla translasten ja -nuorten elämässä perheväkivallalta suojaavia tekijöitä, kuten lapsen ja vanhemman välistä suhdetta sekä yhteiskunnan ja yhteisön tarjoamaa tukea, saataisiin kavennettua translasten ja -nuorten sekä heidän cis-sukupuolisten ikätoveriensa välistä kuilua perheväkivaltakokemusten määrässä.

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa translasten ja -nuorten perheväkivaltakokemuksista Suomessa määrällisen, kansallisesti kattavan kyselyaineiston avulla. Tutkimuksella ei voitu tyhjentävästi selittää translapsille- ja nuorille kasaantuvia perheväkivaltakokemuksia. Tutkimus kuitenkin avaa tärkeää keskustelua sukupuolivähemmistöön kuuluvien lasten ja nuorten hyvinvoinnista sekä osoittaa eri vähemmistöryhmien toisistaan erillisen tarkastelun olevan mahdollista ja kannattavaa.

Jatkossa aiheen tutkimuskenttää tulisikin laajentaa esimerkiksi pyrkimällä selittämään väkivaltakokemusten kasautumista sekä tarkastelemalla lähemmin yhteyden taustalla vaikuttavia tekijöitä. Vaikka aiheen tutkimus on Suomessa vielä vähäistä, sekä vuoden 2022 lapsiuhritutkimuksen (Mielityinen ym., 2023) että vuoden 2019 kouluterveyskyselyn (Jokela ym., 2020) tulokset kertovat huolestuttavaa viestiä suomalaisten translasten ja -nuorten hyvinvoinnista. Kahden kansallisesti kattavan kyselytutkimuksen tulokset osoittavat, että sukupuolivähemmistöön kuuluvien lasten ja nuorten asemaan ja hyvinvointiin tulisi kiinnittää nykyistä enemmän huomiota, eikä ryhmän kokemia terveydellisiä ja sosiaalisia ongelmia ole eettisesti kestävää ohittaa.

TUTKIMUKSEN RAJOITTEET

Tutkimuksen rajoitteet ovat itseraportointiin perustuvalla uhritutkimukselle tyypillisiä. Kriminologisessa tutkimuksessa on havaittu, että itseraportoitavissa kyselytutkimuksissa osa vastaajista joko yli- tai aliraportoi kokemuksiaan sekä joihinkin ryhmiin kuulumista (Ellis, 2010, s. 166–169; Gadd ym., 2011). Itseraportoitavat kyselytutkimukset tuovat rekisteritutkimusta paremmin näkyväksi piilorikollisuutta, mutta voivat toisaalta myös kerätä epärehellisiä vastauksia (Junger-Tas & Marshall, 1999). Näitä haasteita tutkimuksessa on pyritty sukupuolivähemmistöön kuulumista mitattaessa hallinnoimaan aiemmin mainituilla menettelyillä virheellisten vastausten tunnistamiseksi ja eliminomiseksi. On myös huomioitavaa, että perheväkivaltaa koskevissa kysymyksissä osa tämän tutkimuksen hyödyntämään kyselyaineistoon vastanneista on saattanut yli- tai aliraportoida kokemuksiaan.

Toinen tutkimuksen merkityksellinen rajoite on sukupuolivähemmistöön kuuluvien vastaajien vähäisyys. Erityisesti binääreiksi transsukupuolisiksi luokiteltujen vastaajien kohdalla ryhmän koko on erittäin pieni, mikä heikentää analyysin luotettavuutta. Ongelma on pienten vähemmistöryhmien tutkimiselle ominainen ja yksi näiden ryhmien tutkimiseen liittyviä keskeisimpiä ongelmia (Makvandi ym., 2013). Tutkimuksen rajoitteista huolimatta käsillä oleva tutkimus tuottaa kuitenkin aiemmin tutkimattomasta aiheesta tärkeää tietoa, jonka pohjalta aiheen tutkimusta voidaan tulevaisuudessa jatkaa ja kehittää.

Myös transsukupuolisten vastaajien määrittelyyn liittyy tiettyjä haasteita. Koska aiheen tutkimus erityisesti suomen kielellä on vielä jokseenkin vähäistä, sukupuolikokemukseen liittyvien termien käyttö ei ole yksiselitteisen vakiintunutta. Tietyn termin kuten ”transsukupuolinen” tai ”muunsukupuolinen” yleistäminen koskemaan ihmisjoukkoa ulkoa päin määrittää ja yksinkertaistaa yksilöiden moniulotteisia ja henkilökohtaisia sukupuolikokemuksia. Toisaalta yhden sukupuolikokemuksesta koskevan kysymyksen perusteella ei saada tarkkaa tietoa siitä, kuinka pysyvä tai vahva vastaajan kokemus omasta sukupuoli-identiteetistä on, onko vastaaja kertonut sukupuolikokemuksestaan kenellekään tai ilmentääkö hän sukupuolivähemmistöön kuulumista muille näkyvällä tavalla. Näiden vivahteiden tarkasteluun voitaisiin jatkossa keskittyä kvalitatiivisten tutkimusmenetelmien avulla.

Tämä tutkimus jättää tutkimusaineistosta johtuen ulkopuolelle intersukupuolisten vastaajien tarkastelun. Tutkimusaineistosta ei ole mahdollista tunnistaa ja erotella mahdollisia intersukupuolisia vastaajia, vaikka myös he kuuluvat sukupuolivähemmistöihin ja myös heidän uhrikokemustensa tarkastelu

olisi tärkeää. Tästä syystä intersukupuolisten lasten ja -nuorten perheväkivaltakokemusten tarkastelu on huomionarvoinen jatkotutkimuksen kohde.

Artikkelin empiirisissä analyyseissa sukupuolivähemmistöjen ja cis-sukupuolisten väliset erot väkivaltakokemuksissa katosivat tai pienenivät selvästi, kun malleihin lisättiin yhteyteen mahdollisesti liittyviä muita tekijöitä. Tulosten tulkinnassa on kuitenkin muistettava, ettei sisäkkäisen logististen regressiomallien tulkinta ole yhtä suoraviivaista kuin lineaaristen mallien tapauksessa (ks. Mood, 2010). Lisäksi tutkimuksen tilastollisen päätelyn tulkinnassa tulee huomioida havaintojen riippuvuutta koskeva rajoite. Koska vastaajat ovat ryvästyneet kouluihin ja luokkiin, ei havaintoja voida pitää toisistaan täysin riippumattomina (ks. esim. Kaakinen & Elloinen, 2023b).

KIRJALLISUUS

- Abreu, R. L., Rosenkrantz, D. E., Ryser-Oatman, J. T., Rostosky, S. S., & Riggle, E. D. B. (2019). Parental reactions to transgender and gender diverse children: A literature review. *Journal of Glbt Family Studies*, 15(5), 461–485. <https://doi.org/10.1080/1550428X.2019.1656132>
- Austin, A. E., Lesak, A. M., & Shanahan, M. E. (2020). Risk and Protective Factors for Child Maltreatment: A Review. *Current Epidemiology Reports*, 7(4), 334–342. <https://doi.org/10.1007/s40471-020-00252-3>
- Blondeel, K., de Vasconcelos, S., García-Moreno, C., Stephenson, R., Temmerman, M., & Toskin, I. (2018). Violence motivated by perception of sexual orientation and gender identity: A systematic review. *Bulletin of the World Health Organization*, 96(1), 29–41E. <https://doi.org/10.2471/BLT.17.197251>
- Cimpian, J. R., & Timmer, J. D. (2019). Large-Scale Estimates of LGBQ-Heterosexual Disparities in the Presence of Potentially Mischievous Responders: A Pre-registered Replication and Comparison of Methods. *AERA Open*, 5(4), 2332858419888892. <https://doi.org/10.1177/2332858419888892>
- Cimpian, J. R., Timmer, J. D., Birkett, M. A., Marro, R. L., Turner, B. C., & Phillips II, G. L. (2018). Bias From Potentially Mischievous Responders on Large-Scale Estimates of Lesbian, Gay, Bisexual, or Questioning (LGBQ)-Heterosexual Youth Health Disparities. *American Journal of Public Health*, 108, S258–S265. <https://doi.org/10.2105/AJPH.2018.304407>
- Eisenberg, M. E., Gower, A. L., McMorris, B. J., Rider, G. N., Shea, G., & Coleman, E. (2017). Risk and Protective Factors in the Lives of Transgender/Gender Non-conforming Adolescents. *Journal of Adolescent Health*, 61(4), 521–526. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2017.04.014>
- Eisenberg, M. E., & Resnick, M. D. (2006). Suicidality among Gay, Lesbian and Bisexual Youth: The Role of Protective Factors. *Journal of Adolescent Health*, 39(5), 662–668. <https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2006.04.024>

- Ellis, L. (2010). *Research methods in criminal justice and criminology: An interdisciplinary approach*. Rowman & Littlefield Publishers, Inc.
- Gadd, D., Karstedt, S., & Messner, S. F. (2011). *The SAGE Handbook of Criminological Research Methods*. SAGE Publications, Limited.
<https://doi.org/10.4135/9781446268285>
- Goodman, R. (2001). Psychometric Properties of the Strengths and Difficulties Questionnaire. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 40(11), 1337–1345.
<https://doi.org/10.1097/00004583-200111000-00015>
- Grossman, A. H., & D’Augelli, A. R. (2007). Transgender youth and life-threatening behaviors. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 37(5), 527–537.
<https://doi.org/10.1521/suli.2007.37.5.527>
- Grossman, A. H., D’Augelli, A. R., & Salter, N. P. (2006). Male-to-female transgender youth: Gender expression milestones, gender atypicality, victimization, and parents’ responses. *Journal of GLBT Family Studies*, 2(1), 71–92.
https://doi.org/10.1300/J461v02n01_04
- Hendricks, M. L., & Testa, R. J. (2012). A conceptual framework for clinical work with transgender and gender nonconforming clients: An adaptation of the Minority Stress Model. *Professional Psychology: Research and Practice*, 43(5), 460. <https://doi.org/10.1037/a0029597>
- Hidalgo, M. A., & Chen, D. (2019). Experiences of Gender Minority Stress in Cisgender Parents of Transgender/Gender-Expansive Prepubertal Children: A Qualitative Study. *Journal of Family Issues*, 40(7), 865–886.
<https://doi.org/10.1177/0192513X19829502>
- Johns, M. M., Beltran, O., Armstrong, H. L., Jayne, P. E., & Barrios, L. C. (2018). Protective Factors Among Transgender and Gender Variant Youth: A Systematic Review by Socioecological Level. *The Journal of Primary Prevention*, 39(3), 263–301. <https://doi.org/10.1007/s10935-018-0508-9>
- Jokela, S., Luopa, P., Hyvärinen, A., Ruuska, T., Martelin, T., & Klemetti, R. (2020). *Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöihin kuuluvien nuorten hyvinvointi*. Terveiden ja hyvinvoinnin laitokset työpaperi 38/2020. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos.
<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-580-3>
- Junger-Tas, & Marshall, I. H. (1999). The Self-Report Methodology in Crime Research. *Crime & Justice*, 25, 291–367.
<https://doi.org/10.1086/449291>
- Kaakinen, M. & Ellonen, N. (2023a). Logistinen regressio. Teoksessa: *Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menettelmaopetus/kvanti/regressio/logistinen/>
Viitattu 8.2.2023.
- Kaakinen, M. & Ellonen, N. (2023b). Regressioanalyysin oletukset. Teoksessa: *Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoaarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menettelmaopetus/kvanti/regressio/oletukset/>
Viitattu 9.3.2023.
- Kaltiala, R., & Ellonen, N. (2022). Transgender identity and experiences of sexual harassment in adolescence. *Child Abuse Review*, 31(4).
<https://doi.org/10.1002/car.2748>
- Kaltiala-Heino, R., & Lindberg, N. (2019). Gender identities in adolescent popula-

- tion: Methodological issues and prevalence across age groups. *European Psychiatry*, 55, 61–66.
<https://doi.org/10.1016/j.eurpsy.2018.09.003>
- Kaniuka, A. R., & Bowling, J. (2021). Suicidal self-directed violence among gender minority individuals: A systematic review. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 51(2), 212–219.
<https://doi.org/10.1111/sltb.12696>
- Makvandi E., Bouchard, L., Bergeron, P.-J., & Sedigh, G. (2013). Methodological Issues in Analyzing Small Populations Using CCHS Cycles Based on the Official Language Minority Studies. *Canadian Journal of Public Health*, 104(6), 55–59.
<https://doi.org/10.17269/cjph.104.3459>
- McKay, T., Lindquist, C. H., & Misra, S. (2019). Understanding (and Acting On) 20 Years of Research on Violence and LGBTQ + Communities. *Trauma, Violence, and Abuse*, 20(5), 665–678.
<https://doi.org/10.1177/1524838017728708>
- Meyer, I. H. (2003). Prejudice, social stress, and mental health in lesbian, gay, and bisexual populations: Conceptual issues and research evidence. *Psychological Bulletin*, 129(5), 674–697.
<https://doi.org/10.1037/0033-2909.129.5.674>
- Mielityinen, L., Hautamäki, S., Hakala, V., Fagerlund, M., Ellonen, N. (2023). *Lasten ja nuorten väkivaltakokemukset 2022 - määrät, piirteet ja niiden muutokset 1988–2022*. Sosiaali- ja terveystieteiden julkaisuja 2023: 5.
<http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-7158-5>
- Mood, C. (2010). Logistic Regression: Why We Cannot Do What We Think We Can Do, and What We Can Do About It. *European Sociological Review*, 26(1), 67–82.
<https://doi.org/10.1093/esr/jcp006>
- Olson, K. R., Durwood, L., DeMeules, M., & McLaughlin, K. A. (2016). Mental Health of Transgender Children Who Are Supported in Their Identities. *Pediatrics*, 137(3), e20153223.
<https://doi.org/10.1542/peds.2015-3223>
- Reisner, S. L. & Hughto, J. M. W. (2019). Comparing the health of non-binary and binary transgender adults in a statewide non-probability sample. *PloS One*, 14(8), e0221583.
<https://doi.org/10.1371/journal.pone.0221583>
- Reisner, S. L., White, J. M., Bradford, J. B., & Mimiaga, M. J. (2014). Transgender Health Disparities: Comparing Full Cohort and Nested Matched-Pair Study Designs in a Community Health Center. *LGBT Health*, 1(3), 177–184.
<https://doi.org/10.1089/lgbt.2014.0009>
- Robinson-Cimpian, J. P. (2014). Inaccurate Estimation of Disparities Due to Mischievous Responders: Several Suggestions to Assess Conclusions. *Educational Researcher*, 43(4), 171–185.
<https://doi.org/10.3102/0013189X14534297>
- Ross-Reed, D. E., Reno, J., Peñaloza, L., Green, D., & FitzGerald, C. (2019). Family, School, and Peer Support Are Associated With Rates of Violence Victimization and Self-Harm Among Gender Minority and Cisgender Youth. *Journal of Adolescent Health*, 65(6), 776–783.
<https://doi.org/10.1016/j.jadohealth.2019.07.013>
- Sansfaçon, A. P., Newhook, J. T., Douglas, L., Gotovac, S., Raiche, J., Speechley, K. N., Lawson, M. L., & Bauer, G. R. (2022). Experiences and Stressors of Parents of Trans and Gender-Diverse Youth in Clinical Care from Trans Youth CAN!

- Health and Social Work*, 47(2), 92–101.
<https://doi.org/10.1093/hsw/hlac003>
- SDQ-info (2022). Information for researchers and professionals about the Strengths & Difficulties Questionnaires.
<https://www.sdqinfo.org/> Viitattu 30.9.2022.
- Sterzing, P. R., Ratliff, G. A., Gartner, R. E., McGeough, B. L., & Johnson, K. C. (2017). Social Ecological Correlates of Polyvictimization among a National Sample of Transgender, Genderqueer, and Cisgender Sexual Minority Adolescents. *Child Abuse & Neglect*, 67, 1–12.
<https://doi.org/10.1016/j.chiabu.2017.02.017>
- Stith, S. M., Liu, T., Davies, L. C., Boykin, E. L., Alder, M. C., Harris, J. M., Som, A., McPherson, M., & Dees, J. E. M. E. G. (2009). Risk factors in child maltreatment: A meta-analytic review of the literature. *Aggression and Violent Behavior*, 14(1), 13–29.
<https://doi.org/10.1016/j.avb.2006.03.006>
- Stotzer, R. L. (2009). Violence against transgender people: A review of United States data. *Aggression and Violent Behavior*, 14(3), 170–179.
<https://doi.org/10.1016/j.avb.2009.01.006>
- Stroem, I. F., Goodman, K., Mitchell, K. J., & Ybarra, M. L. (2021). Risk and Protective Factors for Adolescent Relationship Abuse across Different Sexual and Gender Identities. *Journal of Youth and Adolescence*, 50(8), 1521–1536.
<https://doi.org/10.1007/s10964-021-01461-9>
- Sukupuolen moninaisuuden osaamiskeskus (2022). Sukupuolen moninaisuuden sanasto. <https://sukupuolenosaamiskeskus.fi/sukupuolen-moninaisuus/sukupuolen-moninaisuuden-sanasto/> Viitattu 31.10.2022.
- Terveyden ja hyvinvoinnin laitos (2022). Tasa-arvosanasto. <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/sukupuoli/tasa-arvosanasto> Viitattu 31.10.2022.
- Valli, R. (2015). *Johdatus tilastolliseen tutkimukseen* (2. uudistettu painos.). Jyväskylä: PS-kustannus.
- Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto (2023). Tilastollinen päättely. Luottamusväli. Teoksessa: *Kvantitatiivisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto.
<https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvanti/paattely/paattely/#luottamusvali> Viitattu 8.2.2023.

ENGLISH SUMMARY

Venla Hakala: Parental violence experiences among transgender children and youth

In previous studies, it has been found that gender minority children and youth experience more parental violence than others their age. However, the connection between parental violence and belonging to a gender minority has not been examined in more detail, and especially domestic research on the subject is scarce. In this article, cross-tabulation and logistic regression analysis are used to examine the connection between children and youth belonging to the gender minority and parental violence. Data from the 2022 Finnish National Child Victim -survey is used. According to the research results, trans children and youth are more likely to experience mental and physical parental violence than others their age. However, according to the results of the logistic regression analysis, the connection disappears when other variables affecting the probability of parental violence are controlled. The only exception in the data is the connection between mental violence experiences and non-binary identity, which remained statistically significant (OR 1,56, CI 1,11–2,19, $p = 0,011$) even after adjusting for other factors. The research results indicate that the connection between belonging to a gender minority and parental violence is mainly explained by other intervening factors. Based on the results, the accumulation of violent experiences among trans children and youths would seem to be due to the accumulation of various individual and family-related risk factors. Special attention should be paid to the well-being and needs of trans children and youth and their families, and it should be ensured that they receive adequate and expert support and help for the challenges they face.

Keywords: transgender – children – youth – parental violence – gender minorities

Yhteiskuntatieteiden kandidaatti Venla Hakala toimii tutkimusavustajana Tampereen yliopiston yhteiskuntatieteiden laitoksella. venla.hakala@tuni.fi